

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-237-1-23>

**THE STUDENT CHOIR AS A PERFORMING PHENOMENON
OF THE ODESSA CHORAL SCHOOL**

**СТУДЕНТСЬКИЙ ХОР ЯК ВИКОНАВСЬКИЙ ФЕНОМЕН
ОДЕСЬКОЇ ХОРОВОЇ ШКОЛИ**

Shpak G. S.

*Candidate of Art History, Associate
Professor, Laureate of the Award
Named after M. Lysenko
and M. Leontovych,
Head of the Student Choir
The Odessa National A. V. Nezhdanova
Academy of Music
Odessa, Ukraine*

Шпак Г. С.

*кандидат мистецтвознавства,
доцент, лауреат премії
імені Миколи Лисенка
та Миколи Леонтовича,
керівник студентського хору
Одеська національна музична
академія імені А. В. Нежданової
м. Одеса, Україна*

З моменту створення студентського хору ОНМА пройшло 100 років. Засновником першої в Україні хорової школи був К.К. Пігров ..... яка носить його ім'я, а численні випускники, яких більше 1000, називаються «Пігровцями». Видатні, талановиті представники школи внесли величезний вклад в європейську хорову культуру ХХ-ХХІ століть. Такі імена, як Д. Загрецький, А. Авдієвський, В. Іконник, М. Гринишин, С. Дорогой, Е. Дуценко, П. Горохов, А. Мархлевський, Г. Ліознов, С. Крижановський, І.Сльота, В. Газинський, Ю. Любович, А. Вацек і багато інших імен – це добре відомі «хорові імена» як в Україні, так і за кордоном. До 1991 року хори майже не мали можливості виступати на майданчиках Європи, за винятком національних колективів, тому слава Одеської хорової школи могла поширюватися тільки на території колишнього Радянського Союзу. Після проголошення незалежності, українські хори під керівництвом «пігровцев» в буквальному сенсі вирвалися на простори Європи і завоювали міцні позиції. Якщо прослухати навіть деякі з їх виконань, то можна помітити і виділити кілька типових позицій для хормейстерів Одеської хорової школи. Ці центри уваги і є основними напрямками і аспектами виконавської діяльності К.К. Пігрова, його методичними та педагогічними принципами, представленими в його книзі – фундаментальній праці «Керівництво хором», виданий двічі: в 1956 і 1964 роках, а також в його щоденній роботі з хором.

На думку Ірини Шатової, «Школа, з одного боку, це частина традиції, свого роду, механізм утворення традиції, з іншого боку, традиція виражається за допомогою школи, оскільки школа стає «передавальною ланкою» в розвитку і збереженні традиції [Шатова, с. 106]. Розвиток хорового виконавського мистецтва на основі наступності – основна мета диригентсько-хорової школи. «Традиція розглядається прогресивною школою як спадковість, яку неможливо відокремити від мистецтва, як неможливо позбавити живу істоту успадкованих властивостей, не позбавивши її самого життя», – пише С. Казачков. На думку даного дослідника прогресивна школа традиційна в своїх широких, глибоких і вільних зв'язках з минулою культурою і революційна в непримиренній боротьбі з рутинною і схоластикою за нові ідеї і форми. Життя традиції – в школі, в живих носіях традиції, а виконавські традиції виступають як одні зі складових виконавського стилю» [Казачков, с. 25].

Якщо звернутися до творчої діяльності видатних хормейстерів – К.К. Пігрову і його високообдарованому учневі Д.С. Загрецькому, то, як згадував Л.М. Бутенко (учень Д.С. Загрецького), багато в чому вони були антиподами, в тому числі і в механізмі «одухотворення» творів. Гранично скрупульозна робота у К.К. Пігрова на репетиціях протилежна теорії «перерепетованості» у Загрецького і його вмінню імпровізувати на концертах.

Студентський хор Одеської консерваторії був організований К.К. Пігровим в 1922-1923 навчальному році. Спочатку це був не мішаний хор, а жіночий. Концертна діяльність хору почалася з виконання «Вечорниць» П. Ніщинського. Далі хор виконує 9 симфонію Л. Бетховена, а в 1947 році хор вперше виконує «Реквієм» В.А. Моцарта, після чого «Хоровий клас» визначився як високохудожня одиниця. Це виконання стало величезною подією в культурному житті країни. І з того часу, ось вже 75 років, цей твір є центром репертуарного списку студентського хору. Не було студента, який би не диригував хоча б один раз один номер з «Реквієму». Всі виконавські ремарки К.К. Пігрова залишаються в співі хору. Вони передавалися з покоління в покоління, від В.І. Шіпа і Г.С. Ліознова нам, теперішнім керівникам хору.

Видатні сучасники К.К. Пігрова із захопленням відгукалися про виконавську майстерність пігровського хору, де, як зазначає у своїй дисертації І.Шатова «досить чітко проявляються 2 стилі інтерпретації – концертний і храмовий, до особливостей другого відносяться строгість, стриманість динаміки, настроїв соборності ... теза про «церковність Пігровського хору» постає провідним в оцінці його

виконавського стилю. Ця теза живе і сьогодні і її можна почути від різних хормейстерів України та інших країн [Шатова, с. 76].

Продовжуючи тему репертуару, необхідно пам'ятати, що «Репертуарна основа хорової школи повинна відображати духовні запити часу і творчі устремління даної школи, прагнути найкращим чином втілити і висловити хоровою звучністю художні задуми» [Шатова, с. 142] Репертуар хору виступає тою основою, яка не тільки «відображає суспільно-культурні пріоритети» [Шатова, с. 145], а й формує їх. Якщо розглянути репертуарний досвід Одеської хорової школи, то можна помітити як погляд в бік класики, так і в бік новітніх музичних течій. Учні К.К. Пігрова продовжили цю тенденцію і поглибили її.

У 1962 році художнім керівником хору став професор, заслужений діяч мистецтв України Дмитро Станіславович Загрецький, який продовжив розширювати репертуар і працювати над сучасною хоровою музикою Д. Шостаковича, О. Флярковського, А. Кравченка, Б. Лятошинського, І. Шамо, С. Орфеева. На прем'єру свого «Реквієму» приїжджав Д. Кабалевський. Особливу сторінку репертуару склали хори самого Д.С. Загрецького.

З 1980 – 1987 роки художнім керівником був професор, ректор консерваторії В.І. Шип, який продовжує поповнювати скарбничку репертуару творами П. Чайковського (кантата «Москва»), Г. Свиридова («Курські пісні»), С. Рахманінова (кантата «Весна»), хори Д. Шостаковича.

«Реквієм» В.А. Моцарта продовжує жити в репертуарі студентського хору, на якому навчаються студенти всіх курсів кафедри хорового диригування.

У 1987 році хор очолив професор, заслужений працівник культури Г.С. Ліознов, який здійснив принциповий поворот в освоєнні нового репертуару. Це був час нових можливостей, коли хор міг брати участь в міжнародних конкурсах, де особливе місце приділялося виконанню творів, написаних в авангардній техніці. У репертуарі хору з'являються важкі твори І. Стравінського, К. Пендерецького, А. Шенберга, А. Веберна, О. Мессіана, Л. Ноно, Д. Лігеті, Л. Дичко. І знову, як помічав Г.С. Ліознов «майже всі автори авангардних опусів в репертуарі хору були представлені духовними жанрами – реквіємом, месой або окремими їх частинами» [Шатова, с. 153].

У 2006 році інтерпретація твору одеського композитора Ю. Гомельської «Шепотіті, Говорити, співати», а також виконання основної програми принесло нам 2 перші премії на 35 Міжнародному

хоровому конкурсі в м. Тур (Франція). У 2018 році ми з хором отримали 1 місце на 37 міжнародному конкурсі-фестивалі церковної музики в м. Бялосток (Польща). В цьому ж році хор отримав Гран-Прі 6 Всеукраїнського хорового конкурсу ім. М. Леонтовича в м. Київ. У наступному році хор отримує ще 2 Гран-Прі: 14 Всеукраїнський фестиваль-конкурс «Жайвір скликає друзів» в м. Львів та 3 Міжнародного фестивалю Європейських музичних академій в м. Варшава (Польща). У період пандемії хор отримав ще одне Гран-Прі та 1 місце Міжнародних музичних конкурсів в Туреччині.

Хор продовжує активне творче життя і бере участь у величезній кількості концертів в Одесі і в інших містах України та за кордоном. Це наприклад: 2008 р. – виконання 13 симфонії Д. Шостаковича, 2009 р. – нова постановка опери Ж. Бізе «Кармен» на сцені Оперного театру і гастролі з новою постановкою опери В.А. Моцарта «Дон Жуан», українська прем'єра опери Д. Бортнянського «Алкід» (2013 р., зроблений фондовий запис), світова прем'єра хорової опери «Різдвяне дійство» видатного українського композитора Л.В. Дичко (8.01.2014), I, II, III, IV та V Міжнародні фестивалі «Black sea music fest» з українськими прем'єрами: С. Рахманінов «Алеко», К. Дебюссі «3 ноктюрни», П.І. Чайковський «Ундина», «Юланта», М. Равель сюїта «Дафніс і Хлоя», Д. Верді «Трубадур» (концертне виконання), Ф. Мендельсон «Ілія», «Magnificat».

Підводячи підсумок, потрібно зазначити, що «вказуючи на такий широкий художньо-стильовий діапазон виконавської практики консерваторського хору, який дав можливість зробити поворот в стратегії розвитку навчального хору, вказує на динаміку професіоналізму Одеської хорової школи і визначає її життєстійкість» [Шатова, с. 157]. Така кількість публічних концертів є відмінною рисою хору Одеської Музичної академії. «На глибоке переконання засновника одеського хору К.К. Пігрова, саме концертна діяльність є вища форма демонстрації професіоналізму і майстерності хоровиків. «Ось чому протягом багатьох років ні кількісно, ні якісно об'єднаний хор Одеської консерваторії і музичного училища не поступалися найкращим професійним капеллам колишнього СРСР, а за багатьма параметрами помітно перевершував деякі з них, у чому легко переконатися, порівнюючи записи виконання одних і тих же творів. Система підготовки студентського хору консерваторії дозволяла відточувати рівень виконання до найвищої майстерності» [с. 13], – пише Л.М. Бутенко. «В його словах ми знаходимо підтвердження головного методичного та педагогічного принципу видатного майстра

К.К. Пігова: хормейстер повинен виховуватися в професійному хорі в єдності всіх специфічних стильових принципів його як кваліфікованої художньої одиниці» [Пігров, с.38] і переймати традиції хорової школи, дивлячись на роботу хормейстерів і слухаючи хор.

Література:

1. Бутенко Л. Мастер и музыка. Музыкальный вестник. 2005. № 1-2. С. 12–14.
2. Пігров К.К. Хоровая культура и мое участие в ней / К.К. Пігров; [редактор-составитель А.П. Серебри]. –Одесса: ОГК, 2001. -50с.
3. Шатова И. Стилевые основы одесской хоровой школы : монография. Одесса : Астропринт, 2013. 184 с.
4. Казачков С. Два стиля – две традиции. Советская музыка. 1971. № 2. С.80–88.